

#ParempiTET

KÄSIKIRJA TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMISJAKSOJEN KEHITTÄJILLE

TOIM. LAURI VAARA & RIIKKA AHONVALA, NUORTEN YRITTÄJYYS JA TALOUS NYT

SISÄLLYS

Johdanto	2
Esipuhe	2
Kohti parempaa TETtiä	2
ParempiTET-koulutuskokonaisuus.....	4
OSA 1: TET ja oppimisprosessi	7
Johdanto (tiivistelmä esityksistä).....	7
Kolme kysymystä TET-jaksojen kehittämisen tueksi.....	7
Työelämään tutustumisjakso oppimisprosessina	8
Työpajan tulokset jäsennettynä koulutuskerran aiheen ja tavoitteen mukaisesti	9
OSA 2: TET ja tulevaisuuden työelämä	11
Johdanto (tiivistelmä esityksistä).....	11
Työpajan tulokset jäsennettynä koulutuskerran aiheen ja tavoitteen mukaisesti	13
Materiaalit ja työkalut	14
OSA 3: Uudet TET-mallit	14
Johdanto (tiivistelmä esityksistä).....	14
Työpajan tulokset jäsennettynä koulutuskerran aiheen ja tavoitteen mukaisesti	15
Materiaalit ja työkalut	16
OSA 4: TET ja yritysysteistyö	16
Johdanto (tiivistelmä esityksistä).....	16
Työpajan tulokset jäsennettynä koulutuskerran aiheen ja tavoitteen mukaisesti	18
Materiaalit ja työkalut	19
OSA 5: TET osaksi eri oppiaineita.....	19
Johdanto (tiivistelmä esityksistä).....	19
Työpajan tulokset jäsennettynä koulutuskerran aiheen ja tavoitteen mukaisesti	22

JOHDANTO

ESIPUHE

Tämä ParempiTET-käsikirja on koottu osana Opetushallituksen rahoittamaa ja Talous ja nuoret TATin toteuttamaa (1.6.2023 lähtien Nuorten yrittäjyys ja talous NYT) ParempiTET-hanketta (2021-2022). Käsikirjan sisällöt perustuvat hankkeen aikana pidettyihin esityksiin, keskusteluihin sekä työpajoissa yhdessä osallistujien kanssa tuotettuihin oivalluksiin. Näitä sisältöjä peilaamme käsikirjassa myös opetussuunnitelmiin sekä TET-jaksoihin kohdistuneisiin tutkimuksiin ja selvityksiin, joista tässä yhteydessä merkittävämpinä mainittakoon vuonna 2022 julkaistu TETTI-hankkeen tutkimus sekä Talous ja nuoret TATin teettämät TAT Nuorten tulevaisuusraportti -kyselytutkimukset.

ParempiTET-käsikirjassa työelämään tutustumisjaksoja lähestytään kokonaisvaltaisina ja laaja-alaisina oppimisprosesseina, jossa TET-jaksojen potentiaalin ja vaikuttavuuden katsotaan toisaalta ylittävän eri oppiaineiden välisiä rajoja sekä toisaalta tukevan monipuolisesti nuorten omaa tulevaisuusajattelua ja itsetuntemuksen vahvistumista. Tavoitteenamme on, että tämä käsikirja tarjoaa lukijalleen kattavan mutta samalla hyvin konkreettisen työkalun TET-jaksojen ymmärtämiseen ja kehittämiseen.

Haluamme kiittää yhteistyöstä Opetushallituksen lisäksi Suomen opinto-ohjaajien SOPO ry:tä, Opettajien ammattijärjestö OAJ:ta, Kaupan liittoa, Kemianteollisuutta, Suomen Yrittäjiä, Nuorisotutkimusverkostoa sekä lukuisia muita koulutukseen osallistuneita tahoja idearikkaasta ja innostavasta yhteistyöstä. Samalla haluamme kuitenkin kiittää erityisesti niitä opinto-ohjaajia ja opettajia, jotka lähtivät hankkeeseen mukaan kehittämään TET-jaksoja ja ovat kärsivällisesti odottaneet tämän käsikirjan valmistumista. Omistamme tämän käsikirjan heille ja toivomme, että olemme onnistuneet käsikirjallamme kunnioittamaan kaikkea sitä mainiota yhteiskehittämistä, mitä olemme saaneet hankkeen aikana yhdessä tehdä.

Riikka Ahonvala, työelämäosaamisen asiantuntija, Nuorten yrittäjyys ja talous NYT

Lauri Vaara, erityisasiantuntija, Nuorten yrittäjyys ja talous NYT

KOHTI PAREMPAA TETTIÄ

Työelämään tutustumisjakso, tuttavallisimmin TET-jakso tai tetti on pääasiassa yläkoulussa toteutettavaa opetussuunnitelman mukaista työelämään tutustumista. Kaikissa Suomen yläkouluissa toteutetaan TET-jaksoja, mutta toteutuksessa on eroja. Tyypillisesti TET-jaksot jakautuvat yläkoulussa siten, että seitsemännellä luokalla voi olla muutaman päivän mittainen tutustumisjakso lähialueen toimenkuviiin, mutta varsinaiset viikon tai kahden mittaiset työelämään tutustumisjaksot toteutetaan kahdeksannella ja yhdeksännellä luokalla. Oppilaitoksesta riippuen TET-jaksoja voi olla myös enemmän tai vähemmän. Lukion puolella on jonkin verran TET-jaksoja, mutta niiden sisällöissä ja kestossa on vielä enemmän vaihtelevuutta. Suurimassa osassa lukioita TET-jaksoja ei tarjota.

TET-jakso on nuorille merkityksellinen ja mieluisa oppimiskokemus. 83 % nuorista antoi viimeisimmälle TET-jaksolleen arvosanaksi vähintään kahdeksan (TAT Nuorten tulevaisuusraportti 2022), minkä lisäksi nuoret raportoivat oppineensa TETissä monipuolisesti erilaisia työelämävalmiuksia (TAT Nuorten TET-kysely 2020). Vuonna 2022 julkaistuista TETTI-tutkimuksen tuloksista (Mayer et al. 2022) nousi kuitenkin esille, että suurin osa nuorista ei kokenut TET-jakson vaikuttaneen heidän tulevaisuuden suunnitelmiinsa tai käsityksiin työelämästä. TETTI-kyselyssä yli 80 % vastaajista koki, että TET-jakso ei vaikuttanut mitenkään heidän jatko-opintosuunnitelmiinsa. Myös TAT Nuorten tulevaisuusraportin (2022) tulosten mukaan vain 20 % nuorista koki, että TET vaikutti heidän opinto- tai alavalintoihinsa.

Kiinnostava havainto TAT Nuorten tulevaisuusraportin (2022) tuloksista oli kuitenkin se, että TETin vaikuttavuus oli yhteydessä kokemukseen TET-jakson onnistumisesta: erinomaisen arvosanan TET-jaksolleen antaneet nuoret myös kokivat todennäköisemmin TETin vaikuttaneen heidän opinto- ja alavalintoihinsa. Oletettavasti TET-jakson onnistumisessa nuoren omalla kiinnostuksella on suuri merkitys, ja oman kiinnostuksen tulisikin olla ensisijainen syy tiettyyn TET-paikkaan hakeutumiselle. Toisaalta on myös perusteltua tutustua itselleen vieraisiin aloihin tai aloihin, joihin kohdistuu ennakkoluuloja. Käytännössä kuitenkin monet valitsevat TET-paikkansa käytännöllisistä ja saatavuuteen liittyvistä syistä (Mayer et al. 2022), minkä vuoksi monet päätyvät harjoitteluun paikkoihin, joista he eivät olleet ainakaan lähtökohtaisesti erityisen kiinnostuneita. TAT Nuorten TET-kyselyssä (2020) vain 37 % vastaajista koki TET-jakson vaikuttaneen kiinnostukseen alaa kohtaan. Kuitenkin juuri omien kiinnostuksen kohteiden tunnistaminen ja kiinnostuksen lisääminen työelämää kohtaan on yksi TET-jaksojen keskeisimmistä tavoitteista (POPS 2016).

Nuorten TOP 5 TET-harjoittelupaikat (TETTI-tutkimus 2022)

- Tavaratalot ja päivittäistavarakaupat 20 %
- Päiväkodit, koulut, ip-kerhot, muu kasvatusala 17 %
- Erikoisliikkeet 17 %
- Ravintola- ja matkailuala + muut palvelut 14 %
- Rakentaminen, teollisuus ja kuljetus, kiinteistönhuolto 10 %

Yllä näkyvän listauksen perusteella nuorten TET-paikkavalinnat vaikuttavat varsin tutuilta ja turvallisilta. Lisäksi TETTI-tutkimuksen tulokset nostivat esille sukupuolen perinteiset vaikutukset työpaikkoihin hakeutumisessa. Tilanteesta nousee esille kysymys siitä, minkälaisien tietojen ja asenteiden saattamana nuoret suuntaavat hakemaan TET-paikkojaan. Esimerkiksi ovatko nuoret missä määrin ehdineet etukäteen puntaroida erilaisia mahdollisuuksia ja omia kiinnostuksenkohteitaan tai käsitellä omia asenteita ja odotuksia? Työelämään tutustumisjaksoista on kuitenkin tehty yllättävän vähän tutkimusta tai systemaattisempaa seurantaa (Mayer et al 2022, 9). Koulut keräävät jonkin verran palautetta oppilailta, mutta vain viidesosassa oppilaitoksista palautteista koottiin laajempi vuotuinen yhteenveto. TET-paikan tarjoajilta palautetta kysyttiin vielä harvemmin (Mayer et al. 2022, 40.)

Onkin hyvä kysymys, missä määrin TET-jakson tulisi ylipäänsä vaikuttaa nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. TET-jaksot kuuluvat kuitenkin perusasteella osaksi oppilaanohjausta, jonka yksi tavoitteista on vahvistaa oppilaiden toimijuutta ja oma-aloitteisuutta koulutus- ja uravalintoja koskevassa päätöksenteossa sekä kannustaa heitä miettimään näihin liittyviä suunnitelmia (POPS, s. 442-444). Tämä korostuu erityisesti työelämään tutustumisjaksojen kohdalla, mutta TETin antia on opetussuunnitelman näkökulmasta perusteltua hyödyntää myös laajemmin opetuksessa. Tätä pohjaa vasten TET-jakson heikohko vaikuttavuus herättää kysymyksen siitä, kuinka hyvin TET-jakson potentiaalia onnistutaan lopulta hyödyntämään.

Näistä lähtökohdista syntyi Talous ja nuoret TATin toteuttama ja Opetushallituksen rahoittama ParempiTET-koulutushanke, jonka tavoitteena oli kehittää yhteistyössä opinto-ohjaajien, opettajien sekä työelämän edustajien kanssa vaikuttavampaa TET-mallia. Tarkoituksena oli luoda laaja-alaista ymmärrystä TET-jaksosta oppimisprosessina, jonka perustana toimisi yhteistyö opinto-ohjaajien ja opettajien välillä sekä työelämän edustajien kanssa. Yhteistyön ja oppimisprosessin vahvistamisen lisäksi tavoitteena oli lisätä TET-jaksojen vaikuttavuutta kiinnittämällä erityistä huomiota TET-jaksojen aikana opittujen asioiden tunnistamiseen, tunnustamiseen sekä hyödyntämiseen myös osana muuta opetusta.

PAREMPI TET-KOULUTUSKOKONAISUUS

Parempi TET-koulutuksen sisältö jaettiin viiteen osakokonaisuuteen, joiden katsottiin olevan avainasemassa TET-jaksojen kehittämisen kannalta. Pääasiassa yksittäiset koulutuspäivät jakautuivat kolmeen osaan: aamupäivän asiantuntijapuheenvuoroihin, iltapäivän yritysikkunoihin sekä koulutuspäivän päättäneeseen työpaja-osioon, jossa päivän anti koottiin yhteen sekä pohdittiin sen hyödyntämistä TET-jaksojen kehittämisessä. Seuraavaksi tiivistetysti kaikkien koulutuspäivän esitykset, esittäjät sekä työpaja-osioiden tehtävänannot.

Koulutuspäivä 1: TET ja oppimisprosessi

Alustajat ja aiheet:

- TETin tulevaisuus (Emmi Hannuksela, opinto-ohjaaja Ylöjärven yhtenäiskoulu sekä Sopo ry:n edustaja)
- Oppiminen työelämässä (Solja Sulkunen, toimitusjohtaja, Creaamo, Oppiminen työelämässä=)
- TET-jakso oppimisprosessina (Lauri Vaara, erityisasiantuntija, Talous ja nuoret TAT)
- Pk-yritys jatkuvan oppimisen oppimisympäristönä - omon työkalut (Päivi Ojala, projektipäällikkö, Suomen Yrittäjät)

Työpajan kysymykset:

- Tetin tulevaisuus: Millaiseksi toivotte TET-jakson kehittyvän tulevaisuudessa? Millaiset ovat tulevaisuuden TETin tunnuspiirteet?
- TET oppimisprosessina: Miten täydentäisitte tai muokkaisitte Laurin esitystä TETin oppimisprosessista?
- Oppimisen tukeminen työelämässä: Miten työpaikalla tapahtuvaa oppimista voisi tukea ja tehdä paremmin näkyväksi TET-jakson aikana?
- Työelämän oppimisympäristöt: Millaiset oppimisympäristöt tukevat parhaiten nuorten työelämävalmiuksien vahvistumista? (huomioikaa fyysinen, sosiaalinen ja digitaalinen oppimisympäristö)

Koulutuspäivä 2: TET ja tulevaisuuden työelämä

Alustajat ja aiheet:

- TET ja tulevaisuuden työelämä (Lauri Vaara, erityisasiantuntija sekä ja Riikka Ahonvala, nuorten työelämäasiantuntija, Talous ja nuoret TAT)
- Työelämän moninaisuus - tietoja ja vinkkejä ohjaukseen (Pia Vaajakallio, työllisyyskoordinaattori, Vamlas)
- Tulevaisuuden kaupan osaaminen (Moona Naakka, koulutussunnittelija, Kaupan liitto)
- Energia-ala ilmastonmuutoksen ratkaisijana (Maiju Korhonen, asiantuntija, Energiategollisuus ry: Energia-ala ilmastonmuutoksen ratkaisijana)
- Yrityksinä co-working työyhteisöön (Outi Hirvi, administrative director, Innovation Home)

Työpajan kysymykset:

Nuorten vahvuudet työelämätaidoissa nyt:

- Missä nykypäivän nuoret ovat taitavampia kuin aiemmat sukupolvet?
- Missä asioissa pyydämme nuorilta apua?

Mahdollisuuksia nuorten työelämätaitojen kehittämiseen:

- Millaisia luontevia mahdollisuuksia ja keinoja on vahvistaa nuorten työelämävalmiuksia?
- Millaiset asiat auttavat ja innostavat nuoria omaksumaan työelämätaitoja?

Uhkia nuorten valmiuksille menestyä työelämässä:

- Mitkä tekijät voivat uhata tai heikentää nuorten valmiuksia menestyä työelämässä?
- Mitkä asiat työelämässä pelottavat nuoria tai aiheuttavat epävarmuutta?

Nuorten heikkoudet työelämätaidoissa nyt:

- Missä asioissa nuorilla on erityisesti parannettavaa?
- Mitä työelämään liittyviä tehtäviä nuoret helposti välttelevät?

Koulutuspäivä 3: Uudet TET-mallit

Alustajat ja aiheet:

- Uudet TET-mallit (Riikka Ahonvala, nuorten työelämäasiantuntija, Talous ja nuoret TAT)
- Duunikoutsit osana TET-prosessin mallia (Essi Lehtovaara, asiantuntija, Talous ja nuoret TAT)
- TEPPO ja TET-mallit (Kirsi Viitaila, opetustoimen asiantuntija, Vantaan kaupunki)
- TET-mallit Heurekassa (Jutta Kujasalo, ohjelmatuotantopäällikkö, Tiedekeskus Heureka)

Työpajan kysymykset:

Millainen olisi paras mahdollinen TET tulevaisuudessa?

1. Valmistautuminen TET-jaksoon

- Yhteistyö opettajien ja opinto-ohjaajien välillä
- Yhteistyö työelämän edustajien kanssa
- Motivointi ja kiinnostuksen herättäminen
- TET-paikan hakemiseen liittyvät käytännöt
- Yleiset työelämävalmiudet
- Aiemman TETin ja työkokemusten hyödyntäminen
- Yhteys laaja-alaisen osaamisen opetukseen

2. Varsinainen TET-harjoittelu

- Ohjaus
- Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen
- Yhteistyö oppilaitoksen ja TET-paikan välillä
- TET-harjoittelun yhtenäisyys (miten taata mahdollisimman yhdenvertainen TET-kokemus)
- Yhteisöllinen oppiminen

3. Yhteenveto ja TET-kokemuksen hyödyntäminen

- Erilaisten TET-kokemusten yhteen tuominen
- TETin hyödyntäminen muussa opetuksessa ja ohjauksessa
- TETissä opitun osaamisen tunnistaminen ja hyödyntäminen

Koulutuspäivä 4: TET ja yritysysteistyö

Alustajat ja aiheet:

- Yritysysteistyö TET-jaksoilla (Lauri Vaara, erityisasiantuntija sekä ja Riikka Ahonvala, nuorten työelämäasiantuntija, Talous ja nuoret TAT)
- Kaupan liitto: Asiantuntijapuheenvuoro (Tomi Rytönen, työelämäkoordinaattori, Mercuria kauppaoppilaitos sekä Moona Naakka, koulutussuunnittelija)
- Yritysikkuna: Nordea (Pirjo Kuusela, yhteiskuntavastuujohtaja, Nordea)
- Yritysikkuna Kaupan ala: HOK-Elanto (Kaarlo Virtanen, henkilöstön kehittämispäällikkö, HOK-Elanto sekä Johanna Elo, marketpäällikkö, S-market)
- TAT Nuorten tulevaisuusraportti: nuorten työelämäodotuksia ja yrittäjyysorientaatiosta (Lauri Vaara, erityisasiantuntija, Talous ja nuoret TAT)

Työpajan kysymykset:

- Keskustelkaa yritysysteistyötä koulussanne. Millainen yhteistyö on osoittautunut erityisen toimivaksi? Entä millaiset yhteistyökäytännöt ovat tuntuneet haastavilta?
- Pohtikaa yhdessä, miten yritysysteistyötä voisi tämänkin päivän koulutuksen pohjalta kehittää tulevaisuudessa osana TET-jaksoja. Miettikää asiaa myös yrityskumppanien näkökulmasta. Millaisia toiveita tai odotuksia teille on yritysysteistyöltä?
- Työelämän pelisäännöt
- Mistä yritysysteistyöhön liittyvistä asioista olisi tärkeää keskustella vielä enemmän?

Koulutuspäivä 5: TET osaksi eri oppiaineita

Alustajat ja aiheet:

- OAJ:n näkökulmia TET-jaksojen kehittämiseen (Pauliina Viitamies, asiantuntija, OAJ)
- TETTI-hankkeen tuloksia – TET-jaksoon liittyviä haasteita ja suosituksia (Sinikka Aapola-Kari, tutkimusjohtaja, Nuorisotutkimuskeskus)
- Laaja-alainen osaaminen ja TET-jaksot (Juho Norrena, opetuspäällikkö ja tietokirjailija)
- EtätET (Anna-Maarit Rahja, asiantuntija, Talous ja nuoret TAT)

Työpajan kysymykset:

- Mitä voisi tarkoittaa ”koko koulun TET” -konsepti ja mitä sen toteutuminen voisi edellyttää? (laaja-alaisuus, eri alat ja niiden linkitys eri oppiaineisiin) TET-minimioppimisen malli: mitä jokaisen oppilaan tulisi voida oppia TET aikana ja miten tätä tulisi tukea sekä koulussa että TET-paikassa?
- Nuorten itsetunnon vahvistaminen. Miten positiivista pedagogiikkaa voisi hyödyntää enemmän TET-jakson aikana myös TET-paikassa?

OSA 1: TET JA OPPIMISPROSESSI

JOHDANTO (TIIVISTELMÄ ESITYKSISTÄ)

KOLME KYSYMYSTÄ TET-JAKSOJEN KEHITTÄMISEN TUEKSI

Tämän käsikirjan yleisjohdannossa nostimme jo esille havaintoja TET-jaksojen vaikuttavuudesta. Vaikka TET-jaksot ovatkin selvitysten mukaan nuorille mieluisia ja myös oppimisen kannalta hedelmällisiä, jäävät niiden vaikutukset helposti varsin vähäisiksi (TAT Nuorten TET-kysely 2020; TETTI-tutkimus 2020; TAT Nuorten tulevaisuusraportti 2022) - etenkin jos vaikuttavuutta peilaa opetussuunnitelmassa työelämään tutustumista varten asetettuihin tavoitteisiin (POPS 2016). Yksi keskeinen kysymys TET-jaksojen kehittämisen näkökulmasta onkin, miten TET-jaksojen vaikuttavuutta voitaisiin lisätä siten, että TET-jaksot tukisivat aiempaa paremmin myös nuorten tulevaisuuden suunnitelmien hahmottumista sekä kiinnostuksen herättelemistä työelämään ja omia mahdollisuuksia kohtaan.

Toinen TET-jaksojen kehittämisen kannalta keskeinen kysymys liittyy nuorten yleisempään suhtautumiseen työelämään. TATin teettämien kyselytutkimusten tulosten valossa työelämän houkuttelevuus on ollut nuorten silmissä viime vuosina melkoisessa laskussa. Kun vielä vuonna 2018 peräti 82 % nuorista odotti innolla työelämää, oli vastaava luku tippunut vuoteen 2022 mennessä 54 %:iin. Myös usko oman paikan löytämiseen työelämästä oli hiipunut: vuonna 2018 vielä 88 % nuorista uskoi löytävänsä oman paikkansa työelämästä - vuonna 2022 näin uskoi enää 70 %. Samaan aikaan vapaa-ajan merkitys on kasvanut: vuonna 2020 21 % tulevaisuusraportin vastaajista panosti mieluummin vapaa-aikaan kuin työelämään. Vuonna 2022 vapaa-aikaa priorisoi jo 35 % vastaajista.

TAT Nuorten tulevaisuusraportti -kyselyiden (aiemmin ”Kun koulu loppuu”-kysely) tulokset viittaavatkin kynnyksen kasvuun nuorten ja työelämän välillä sekä toisaalta vapaa-ajan merkityksen korostumiseen. On mielenkiintoinen kysymys, miten tämä yleisempi kehitys näkyy TET-jaksojen kohdalla tai oppilaitosten toteuttamassa työelämäyhteistyössä ylipäänsä. TET-jaksojen yhteydessä on luonteva tilaisuus keskustella nuorten kanssa myös yleisemmin työelämään liittyvistä odotuksista ja vaikuttaa myönteisesti nuorten yleisempään suhtautumiseen työelämään ja sen merkityksellisyyttä kohtaan. Tästä nouseekin toinen keskeinen kysymys TET-jaksojen kehittämistä varten: miten TET-jaksojen yhteydessä voidaan yleisesti madaltaa nuorten kynnystä työelämään kohtaan sekä käsitellä mahdollisia työelämään liittyviä ennakkoluuloja ja pelkoja?

Kolmas TET-jaksojen kehittämisen kannalta keskeinen kysymys liittyy yhteistyöhön sekä koulun sisällä opinto-ohjaajien ja opettajien välillä että koulujen ja TET-paikkoja tarjoavien välillä. Tämä kysymys on muodostanut myös yhden koko ParempiTET-hankkeen lähtökohdista, minkä lisäksi kysymykseen tarttui omassa ParempiTET-esityksessään myös opinto-ohjaaja ja SOPO ry:n edustaja Emmi Hannuksela listatessaan TET-jaksojen kehittämiskohteita. Kysymys on erityisesti siitä, miten eri aineiden opettajat voisivat tunnistaa tarttumapintaa oman aineensa opetuksen ja TET-jaksojen välillä. TET-jaksoja voisi esimerkiksi yhdistää osaksi laajempia laaja-alaisia opintokokonaisuuksia.

Yhteenvedo: kolme keskeistä kysymystä TET-jaksojen kehittämiseen:

1. Miten TET-jaksojen vaikuttavuutta voitaisiin lisätä siten, että TET-jaksot tukisivat aiempaa paremmin myös nuorten tulevaisuuden suunnitelmien hahmottumista sekä kiinnostuksen herättelemistä työelämään ja omia mahdollisuuksia kohtaan?
2. Miten TET-jaksojen yhteydessä voidaan yleisesti madaltaa nuorten kynnystä työelämään kohtaan sekä käsitellä mahdollisia työelämään liittyviä ennakkoluuloja ja pelkoja?
3. Miten eri aineiden opettajat voisivat tunnistaa tarttumapintaa oman aineensa opetuksen ja TET-jaksojen välillä. TET-jaksoja voisi esimerkiksi yhdistää osaksi laajempia laaja-alaisia opintokokonaisuuksia.

TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMISJAKSO OPPIMISPROSESSINA

Työelämään tutustumisjakso voidaan nähdä kolmivaiheisena oppimisprosessina: 1. valmistautuminen TET-jaksoon koululla ja TET-paikan löytäminen, 2. varsinainen tutustumisjakso työpaikalla, 3. yhteenveto ja arviointi tutustumisjakson jälkeen. Entä mitä näiden kolmen vaiheen aikana nuoren tulee oppia? Tämä kysymys voi tuntua hölmöltä, sillä ovathan TET-jaksojen oppimistavoitteet kirjattu opetussuunnitelmiin ja varmasti jokaisella TET-jaksoja vetävällä on näkemys asiasta. Silti lienee hyvä tässä kohtaa tehdä pieni yhteenveto TETin oppimistavoitteista yleisellä tasolla, koska oppimistavoitteet hyvin pitkälti määrittävät sen, millaisia opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä TET-jakson toteuttamiseen tarvitaan.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2016) painottaa TET-jaksojen kohdalla työelämätaitojen harjoittelua sekä omakohtaisten työelämäkokemusten kartuttamista. Opetussuunnitelma nostaa esille myös työelämäyhteistyössä opitun hyödyntämisen eri oppiaineiden opiskelussa sekä tulevaisuuden suunnitelmien kartoittamisessa. Samalla korostetaan oppilaan mahdollisuutta saada arvioida työelämään tutustumisen yhteydessä opittuja asioita. Yleisemmin työelämäopetuksessa painotetaan eri elinkeinoihin, työelämään ja ammattialoihin tutustumista, työelämätietouden haalimista sekä työnhaun harjoittelua. Opetussuunnitelmien perusteista nousee vahvasti esille myös nuoren oman kiinnostuksen merkitys.

Keskustelussa TETin tavoitteista puhe siirtyy nopeasti sellaisiin teemoihin kuin tulevaisuuden työelämäosaaminen, yhdenvertainen työelämä, kestävä kehitys ja vastuullisuus sekä moninaiset työympäristöt. Nämä ovatkin kaikki tärkeitä työelämän teemoja, mutta on tärkeää pohtia TETin merkitystä myös nuoren silmin ilman sen suurempaa käsittehelinää. Opinto-ohjaaja Emmi Hannuksella esitti tähän liittyen omassa ParempiTET-esityksessään tärkeitä näkökulmia: Jo pelkästään työpaikanhaku on nuorelle uutta ja jännittävää, minkä lisäksi TET-paikka edellyttää täysin uuden ympäristön haltuunottoa, uusien ihmisten tapaamista sekä työmatkojen suunnittelua. Työpaikalla pätevät myös usein eri säännöt ja normit, joiden oppiminen on tärkeä osa TET-harjoittelua.

Yhteenveto: tuodaan edellä kuvatut oppimistavoitteet yhteen sijoittamalla ne TETin oppimisprosessin eri vaiheisiin:

- TET-jaksoon valmistautuminen: eri elinkeinoihin ja aloihin tutustumista, työelämätietouden kartuttamista, työnhaun harjoittelua, omien kiinnostuksen kohteiden kartoittamista, työelämän säännöt ja normit
- Tutustumisjakso työpaikalla: Työelämätaitojen harjoittelu ja työelämäkokemusten kartuttaminen, työelämään tutustumista
- Yhteenveto ja arviointi: Työelämässä opitun arviointi yhdessä muiden kanssa, Työelämässä opitun hyödyntäminen eri oppiaineiden opiskelussa sekä tulevaisuuden suunnitelmien kartoittamisessa

Ensimmäisen koulutuspäivän yhteydessä alustuksen piti myös Solja Sulkunen, joka toimii Creaamo-nimisen yrityksen toimitusjohtajana. Creaamo on oppimismuotoiluun erikoistunut yritys, joka tukee yrityksiä jatkuvassa oppimisessa sekä oppimisen arvioinnissa. Sulkunen korosti esityksessään oppimisen merkityksellisyyttä ja sitä tukevia ketteriä ratkaisuja työelämässä. Merkityksellisessä oppimisessa korostuu hänen mukaansa oppijan aktiivisuus, opitun henkilökohtaisuus sekä kyky ennakoida oppimista ja sen tarpeita. Hän nosti esille yksilöt asiantuntijoina, jotka myös jakavat oppimaansa eteenpäin muille ja hyödyntävät oppimisessaan monipuolisesti erilaisia tietolähteitä ja oppimisympäristöjä.

TET-jaksojen pedagogiikan kehittämistä varten Sulkunen nosti esille seuraavat kysymykset:

- Kuka fasilitoi oppimista TET-jakson aikana ja miten?
- Miten TET-paikkoja tarjoavia yrityksiä voisi valmistaa paremmin oppimisen tukemiseen TET-jakson aikana?
- Miten auttaa yrityksiä antamaan laadukkaita toimeksiantoja TETtiläisille?
- Millaisia kysymyksiä TETtiläisten on hyvä kysyä TETin aikana ja sen päätyttyä, jotta oppiminen vahvistuisi?
- Miten tehdä oppiminen ja oivallukset näkyväksi TET-jaksojen päätteeksi?

Ensimmäisen koulutuspäivän loppuun Suomen Yrittäjien projektipäällikkö Päivi Ojala antoi vinkkejä TET-jaksojen toteutukseen etenkin pienten- ja keskisuurten yritysten näkökulmasta. Ojala nosti esille, että Suomi on pienten yritysten maa, jossa monia aloja vaivaa osaajapula. Täten TET-yhteistyölle olisi tarvetta, mutta yhteistyötä haastavat usein pienten yritysten kiireinen arki ja vähäiset resurssit ohjata tettiäisiä. Suomen Yrittäjien Yrittäjätiedustelu (2019) mukaan yritykset näkevät kuitenkin harjoittelu- ja oppilaitosyhteistyön tärkeimpinä tekijöinä työvoimapulan helpottamisessa. Ojala korosti sitä, että yrittäjyyden luonne on hyvin erilainen kuin perinteisen palkansaajan, mikä on hyvä huomioida myös TET-jaksojen aikana, esimerkiksi keskustelemalla yrittäjyyden erityispiirteistä nuorten kanssa.

Ojala nosti esille seuraavat vinkit TET-harjoittelujen järjestämiseen yrityksissä:

- Työvoimapulasta kärsivien alojen tunnistaminen omalla alueella
- Aktiivinen kontaktointi yrityksiin
- Yhteistyö toimialan järjestön kanssa (esim. paikalliset yrittäjäjärjestöt)
- Yritykselle mahdollisuus tulla esittelemään yritystä ja laa myös kouluun
- Huomioidaan, ettei yrityksestä välttämättä löydy runsaasti resursseja ohjaukseen (oppijoiden oma-aloitteisuus ja vastuu korostuu, parityöskentely toimii tässä tilanteessa hyvin, voidaan tarjota myös lyhyempää TET-harjoittelua)
- Tärkeää nostaa esille myös jatkopolkuja alan opintoihin sekä mahdollisiin kesätöihin

Lisäksi Ojala nosti esille hyötyjä, joita yritys voi saada ottamalla nuoria TET-harjoitteluun:

- Nuorten vahvuudet työntekijöinä: kielitaito, laaja-alainen osaaminen, vuorovaikutustaidot, tiedonhankinta- ja jäsentelytaidot
- Mahdollisuus saada uudenlaisia näkökulmia yrityksen liiketoiminnan kehittämiseen
- Nuoren kuluttajapolven näkökulmia tuotteisiin ja palveluihin
- Mahdollisuus testauttaa omia suunnitelmia nuorilla
- Uusia ideoita, virtaa ja vaihtelua työhön

Suomen yrittäjät ja Talous ja nuoret TAT ovat laatineet yhdessä erillisen TET-ohjeen PK-yrityksille, johon pääsee käsiksi täältä: <https://tat.fi/aineistopankki/tet-ohje-pk-yritykselle/>

TYÖPAJAN TULOKSET JÄSENNETTYNÄ KOULUTUSKERRAN AIHEEN JA TAVOITTEEN MUKAISESTI

Ensimmäisen koulutuspäivän yhteistyöskentelyyn lähdettiin pohtimaan TET-jaksoja laajempaan kokonaisuutena ja oppimisprosessina. Tämä sisältö näkyi myös Miro-alustalla työskentelyssä, jossa pohdittiin TET-jaksojen tulevaisuutta yleisesti ja sitä, miltä tulevaisuuden TET-jakso voisi näyttää. Lisäksi pohdittiin, miten oppimista voitaisiin paremmin tukea TET-jaksojen aikana ja millaiset oppimisympäristöt tukevat parhaiten työelämävalmiuksien oppimista.

Tulevaisuuden TET-jakso...
On enemmän yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa ja sen toivotaan lisäävän yhteistyötä paikallisen työelämän kanssa sekä oppilaille mahdollisuus tutustua yritysten taustoihin paremmin jo ennen TET-jakson alkua.
Tarjoaa tehostettua ohjausta ja tukea oppilaille, joiden taidot eivät välttämättä ole kovin hyvät. Ymmärrystä kaivataan myös työpaikoille, sillä nuorilla hyvin erilaisia lähtötasoja. TETin aikana olisi virtuaalinen ohjaus, johon voisi olla yhteydessä päivän aikana.

Olisi koko koulun yhteinen asia, johon aineenopettajat halutaan mukaan. aineenopettajien rooli voisi olla esimerkiksi vierailut TET-paikoilla sekä yhteistyö eri oppiaineiden välillä.
Olisi mahdollista toteuttaa joko etätETinä sekä fyysisesti toteutettava työelämään tutustumisjaksona, jossa päästäisiin tutustumaan aloihin yhä monipuolisemmin (esim. akateemisiin aloihin ja asiantuntijatyöhön sekä terveydenhuoltoalan töihin).
Olisi paremmin suunniteltu yritys yhteistyön näkökulmasta. Yritykset osallistuisivat enemmän TET-jakson suunnitteluun ja yrityksiä perehdytettäisiin paremmin TET-yhteistyöhön.
Mahdollistaisi enemmän tilaa oppilaiden henkilökohtaisille oppimistavoitteiden asettamiselle ja saavuttamiselle. Nuorten taitoja ja osaamista tehtäisiin enemmän nuorelle itselleen näkyväksi.
Painottaisi tiimityönmerkitystä ja tiimissä oppimista.

Oppimisen tukeminen työpaikoilla TET-jaksojen aikana herätti paljon keskustelua. Yhteistyöalustalla pohdittiin oppimisen tukemista TET-jaksojen aikana. Tehtävässä pohdittiin myös, miten jakson aikana opittua voisi tehdä paremmin näkyväksi.

Oppimisen tukeminen työelämässä: Miten työpaikalla tapahtuvaa oppimista voisi tukea ja tehdä paremmin näkyväksi TET-jakson aikana?
Tehdään TETin suorittaneiden kokemukset ja oppimiskokemukset kaikille näkyviksi. 9. luokkalaiset voisivat toimia TET-kokemusasiantuntijoina ja pitää nuoremmille esim. aamunavauksen tai muun esityksen TET-kokemuksistaan tai kokemukset voitaisiin kerätä digitaaliselle alustalle muiden oppilaiden nähtäviksi.
TETiläisen oman oppimisen tueksi ja reflektointiin voisi olla valmis pohja, jota hyödyntää jakson aikana ja sen jälkeen.
TET-jakson raportointiin monipuolisempia suoritus tapoja. Voisiko raportti olla haastattelu (johon löytyy tarvittaessa valmis kysymyspatteristo), video tai videohaastattelu? Kysy nuorilta itseltään ideoita raportointiin!
Työnantajaa voisi tukea enemmän: annetaan vinkkejä ohjaamiseen (ohjeet myös digitaalisena versiona), ohjataan varaamaan riittävästi oppilaille ohjausaikaa (sanoitetaan mikä on riittävä aika), tsekkauslista työnantajalle, jossa selkeästi esille oppilaitoksen odotukset työnantajalta TET-jaksoa kohtaan, muistetaan kiittää työpaikkaa ohjauksesta TET-jakson päättyessä (konkreettinen muistaminen: digitaalinen kortti, valmis tai muokattavissa oleva kirjepohja)
TET-todistuksen kehittäminen: vahvuusperustainen todistus, josta työnantajan olisi helppo valita valmiista vahvuuslistasta oppilaan soveltuvia vahvuuksia TET-jakson ajalta.

Neljännessä kysymyksessä pohdittiin oppimisympäristöjen merkitystä nuorten työelämävalmiuksien vahvistumisen näkökulmasta.

Millaiset oppimisympäristöt tukevat parhaiten nuorten työelämävalmiuksien vahvistumista? (huomioikaa fyysinen, sosiaalinen ja digitaalinen oppimisympäristö).
Toivotaan kannustavia TET-ympäristöjä, joissa on riittävästi ohjaavia aikuisia, selkeä struktuuri päivässä ja työympäristössä sekä aikaa keskusteluille oppilaan kanssa.
Toivotaan, että oppilaat pääsisivät fyysisesti työpaikalle ja että TET-oppimisympäristö olisi henkisesti ja fyysisesti turvallinen ympäristö tutustua työelämään ja harjoitella työelämävalmiuksia.
Mahdollisuus löytää ja tunnistaa TET-jakson aikana omia vahvuuksia sekä hyödyntää niitä uudelleenlaisessa ympäristössä (esim. digitaalisuuden avulla, kuten työelämäsovellus Duunikoutsi).
Harjoitellaan käyttäytymistä erilaisissa tilanteissa ja liitetään sen merkitys työelämätaitoihin.

Aineenopettajat tukenaan oppilaita koulussa (työelämätaitojen kehittämistä pienemmissä ryhmissä sekä valmistautumisen TET-jaksoon). Tehtävät sellaisia, että olisivat mielekkäitä ja aiheeseen sopivia kaikille osapuolille - toisi kaksi maailmaa yhteen.

Yhteistyöskentelyssä muita ideoita TET-jaksoista oppimisprosessina:

Aineenopettajia toivotaan aktiivisemmin mukaan prosessin alussa ja voisivat kertoa oman alansa mahdollisista TET-paikoista.

TET-jakson joustavuus ja monipuolisemmat toteutusideat, esim. ”job shadowing” osana TET-harjoittelun tehtävätyyppejä tai muut joustavat TETin toteutustavat, joissa huomioidaan erilaiset oppijat.

Sallitaan monipuolisuus TET-paikkojen etsimiseen. Työhaun suhteen oppilaat ovat usein hyvin erilaisissa lähtökohdissa. Jotkut jäävät esim. kouluun. Toiset tarvitsevat enemmän tukea työpaikan etsimiseen, vaikka itse TET-jakso sujuisikin hyvin. Huomioidaan oppilaiden erilaiset tarpeet.

Oppimisen tuominen tietoisesti osaksi TET-jaksoja. Tehdään oppilaille näkyväksi, että erilaisissa töissä oppii erilaisia taitoja.

TET-jaksojen oppimisprosessien eniten keskustelua herättänyt aihe oli opinto-ohjaajien sekä aineenopettajien roolien kirkastaminen sekä vastuun jakaminen. TET-jaksot koetaan useassa oppilaitoksessa olevan paljon opojen vastuulla. Vastuun jakamista pohdittiin muun muassa jaksotuksen näkökulmasta ja miten TET-prosessin saisi nivottua koulun oppituntien jaksotukseen niin, että oppilaat saisivat jaksoista enemmän oppimiskokemuksia. Kysymyksiä herätti myös se, miten pystytään ottamaan muita oppiaineita mukaan prosessiin tai mihin vaiheeseen TET-prosessia muut oppiaineet linkitetään.

OSA 2: TET JA TULEVAISUUDEN TYÖELÄMÄ

JOHDANTO (TIIVISTELMÄ ESITYKSISTÄ)

Toisen koulutuspäivän aiheena oli TET ja tulevaisuuden työelämä. Teemaan orientoiduttiin Talous ja nuoret TATin erityisasiantuntijan Laurin Vaaran johdolla. Puhuttaessa tulevaisuuden työelämästä ilmiönä, tulee aihetta tarkastella laajemmasta näkökulmasta, sillä se sisältää monia ulottuvuuksia. Ymmärtääkseen kokonaisuutta voidaan ilmiö nähdä sisältävän konkreettista pohdintaa tulevaisuuden osaamistarpeista ja työtehtävien ja ammattien muutoksesta, tulevaisuusajattelusta sekä laajoista ja hitaasti muuttuvista kehityksen suuntaviivoista ja kaarista eli megatrendeistä (Sitra Megatrendit 2023). Tulevaisuusajattelulla tarkoitetaan vaihtoehtoisten tulevaisuuksien hahmottamista ja peilaamista nykyhetken valintoihin. Yksilötasolla voidaan puhua tulevaisuuslukutaidosta tai tulevaisuustietoudesta, jotka molemmat perustuvat ajatukseen yksilön roolista vaikuttaa oman tulevaisuutensa rakentamiseen sekä mahdollisten tulevaisuuksien tunnistamiseen. (Dufva, Grabtchak, Ikäheimo, Lähdesmäki-Pekkinen, Poussa 2021, 9.) Tulevaisuusajattelu on siis yksilön kykyä ennakoida ja rakentaa mahdollisia, toivottavia tai todennäköisiä tulevaisuuden kuvia. Tulevaisuusajattelun keskeinen näkökulma on aktiivinen: tulevaisuus ei tapahdu, se tehdään. Sitran megatrendit ovat muutaman vuoden välein julkaistava trendikatsaus, joka esittää yhden tulkinnan globaalien ilmiöiden suunnista. Megatrendit ovat useista ilmiöistä koostuvia kehityssuuntia, jotka kuvaavat muutoksen laajoja kaaria. Ne eivät yllättäviä muutoksia, vaan asioita, jotka luultavasti tapahtuvat tänään ja lähitulevaisuudessa.

Tammikuussa 2023 julkaistuissa megatrendeissa kuvataan muutosten kokonaiskuvaa viiden eri teeman kautta, jotka ovat luonto, ihmiset, valta, teknologia ja talous. Työelämään liitettyjä ilmiöitä kuvataan mm. luonnon kantokyvyn murenemisella, jota voidaan estää vihreällä siirtymällä. Megatrendien mukaan ekologisen kestävyuden näkökulmat

tulevat vahvistumaan työelämässä ja kaikissa ammateissa, samalla kun fossiilisiin energialähteisiin kytköksissä olevia työpaikkoja tulee katoamaan. Luonnosta tulee ottaa enemmän vastuuta ja tehdä silti kannattavaa liiketoimintaa. Hyvinvoinnin haasteet ja väestön ikääntyminen ja keskittyminen kasvukeskuksiin on vaikuttamassa työvoiman saatavuuteen. Digitalisaatio muuttaa työtä ja työhön liittyvät kohtaanto-ongelmat lisääntyvät. Tarjolla oleviin tehtäviin ei löydy tekijöitä tai tekijät eivät löydä osaamistaan vastaavaa työtä. Työelämässä jatkuva osaamisen kehittäminen tulee korostumaan entisestään. (Dufva, Rekola, 2023, 6, 35.)

Pia Vaajakallion (työllisyyskoordinaattori, Vamla) esityksessä Työelämän moninaisuus - vinkkejä ohjaukseen esiteltiin yhdenvertaisen ohjauksen merkitystä monimuotoisemman työelämän rakentamisessa. Vaajakallio esitteli vammaisten nuorten nykytilaa Suomessa tutkimusten valossa. Vammaiset nuoret rajataan nuorisotutkimuksissa usein tutkimusten ulkopuolelle ja vammaisia on nuoria tutkittu pääasiassa heidän diagnoosiansa kautta. Vammaisilla nuorilla on suurempi riski syrjäytyä ja jäädä työelämän ulkopuolelle. Suurimpina esteinä osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ovat kuitenkin yhteiskunnan asenteet ja ennakkoluulot. Näitä ovat mm. syrjintä, esteettömien tilojen puute, vammaisten nuorten eristäminen omiin ryhmiinsä tai henkilökohtaisen avun puute. Suuri merkitys on myös representaatiolla ja esimerkeillä: missä ovat menestyneet vammaiset nuoret työntekijät? Ohjaus TET-jaksoille ja työelämään on tärkeää kaikille nuorille. Opinto-ohjaajan tuki ja ohjaus kohti työelämää tai opintoja voi olla ensimmäinen kosketus vammaiselle nuorelle omaan itseän työntekijänä.

Vamlasin nuorten vaikuttajien vinkit opinto-ohjaajille yhdenvertaiseen ohjaukseen:

- Kohtaa nuori aina yksilönä ja kuuntele nuoren toiveita
- Keskity vahvuuksiin
- Ohjaa ja rohkaise hakeutumaan työhön ja opintoihin
- Etsi vaihtoehtoisia töitä samalta alalta
- Tarjoa erilaisia vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia, jotka sopivat nuorelle

Koulutussuunnittelija Moona Naakka Kaupan liitosta esitteli tulevaisuuden kaupan osaamista. Kauppa on nuorten suurin työllistäjä sekä monen nuoren valinta ensimmäiseksi TET-paikaksi. Moona Naakan esityksessä kuultiin kaupan osaamistarpeista nyt ja tulevaisuudessa, joista tämän hetken tärkeimmiksi osaamistarpeiksi nousivat asiakaslähtöisyys, sosiaaliset kyvyt, itsensä kehittäminen ja sopeutumiskyky. Lähitulevaisuuden tärkeimmiksi osaamistarpeiksi määriteltiin palveluorientoituneisuus sekä yhteistyötaidot, joista palveluorientoituneisuus nousi selkeästi merkityksellisemmäksi taidoksi. Hieman pidemmälle (2035) tarkastellessa asiakaspalvelutaidot nähtiin edelleen tärkeimpinä taitoina, joiden oheen oli tullut myös erilaisia digitaalisuuteen liittyviä taitoja, itseohjautuvuuteen ja johtamiseen sekä ongelmanratkaisuun liittyviä taitoja. Kaupan alalla eniten merkitystään nähdään kasvattavan tulevaisuudessa ajanhallintataidot sekä analyttiset ajattelutaidot. Merkitykseltään väheneviksi taidoiksi tunnistetaan mm. sorminäppäryys, fyysinen vahvuus sekä kädentaidot, eli niin sanotut ihmistyötä vaativat taidot ja tehtävät. Tulevaisuuden koulutusrakenne kaupan alan työssä tulee painottumaan ammatilliseen sekä ammattikorkeakoulutukseen, jossa ammattikorkeakoulutuksen omaavien työntekijöiden määrän uskotaan kasvavan ja yliopistokoulutuksen omaavien määrän vähenevän.

Energiateollisuus ry:n asiantuntija Maiju Korhonen kertoi esityksessään energia-alan mahdollisuuksista työllistäjänä sekä heidän roolistaan ilmastonmuutoksen ratkaisijana. Energia-ala työllistää n. 16 000 henkilöä erilaisiin tehtäviin. Valtaosalla henkilöstöä on tutkintoon johtanut koulutus. Alalla tarvitaan monen alan osaajia, osaaminen ei rajoitu pelkästään tekniikan koulutukseen. Ala työllistää n. tuhat uutta työntekijää vuosittain, joiden lisäksi sisäisillä rekrytoinneilla palkataan n. 1500 henkilöä vuodessa. Energia-alalla on pulaa työvoimasta ja työvoiman löytäminen on hankaloitunut. Energia-alan ammattilaiset tekevät työtä hallinnossa, palveluissa, markkinoinnissa ja myynnissä, tutkimuksessa ja kehityksessä, tuotanto- ja voimalaitostehtävissä sekä mm. ympäristötehtävissä. Energia-ala työllistää myös nuoria kesätyöhön. Energia-ala elää tällä hetkellä nopeaa muutosten aikaa ja alalla onkin tunnistettu kehittävän osaamisen tarve. Energiaturroksessa osaamista tullaan tarvitsemaan uutta osaamista mm. data-analytiikassa ja digitalisaatiossa, liiketoiminnallisessa ja teknisessä ymmärryksessä sekä projektijohtamisessa. Lähitulevaisuudessa

energia-alalla yrityksiin rekrytoitavilla työntekijöillä pitäisi olla osaamista energiaymmärryksestä. Tulevaisuuden työvoimapolussa uskotaan korostuvan ICT- ja kunnossapitotaitoiset työntekijät.

Päivän yritysikkunassa tutustuimme co-working yhteisöön Innovation Home, jota meille esitteli Administrative Director Outi Hirvi. Innovation Home on uudenlainen businesshome-konsepti, jossa korostuu yhteisöllisyys. Innovation Home on yritykselle työskentelypaikka, jossa ympäristö tukee työhyvinvointia ja yhteisöllisyyttä. Innovation Home vuokraa eri kokoisille yrityksille työskentelyyn tiloja, olematta kuitenkaan perinteinen toimistohotelli. Sen sijaan Innovation Homella uskotaan hyvinvoivaan yhteisöön, jossa iloitaan kaikkien menestyksestä, jaetaan ja luodaan uusia verkostoja oman yrittäjyyden edistämiseksi. Innovation Home on ollut monelle nuorelle TET-paikkana ja Outi Hirvi esittelikin heidän tarkkaan mietityn ja strukturoidun TET-mallinsa TET-jakojen toteutumiseen. Keskeistä mallissa oli suunnitelmallisuus, rakenne, hyvä perehdytys sekä tarkoin valitut tehtävät. Työyhteisöön oli luotu TET-työnkuva, jonka avulla TET-oppilaiden ottaminen oli tehty helpommaksi koko työyhteisön kannalta. TET-työnkuva sisälsi ohjeet työtehtävistä sekä mm. perehdytyksestä.

TYÖPAJAN TULOKSET JÄSENNETTYNÄ KOULUTUSKERRAN AIHEEN JA TAVOITTEEN MUKAISESTI

Toisen koulutuspäivän työpajassa työskenneltiin Miro-yhteistyöalustalla, jossa pohdittiin SWOT-analyysin nelikenttämenetelmän avulla nuorten työelämätaitoja. Oheiseen taulukkoon on koottu ja tunnistettu analyysin mukaisesti sisäisiä vahvuuksia ja heikkouksia sekä ulkoisia uhkia ja mahdollisuuksia.

<p>Nuorten vahvuudet työelämässä nyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Avoimuus ja rohkeus - Digi- ja sometaidot sekä kielitaito - Taidot rajata työtä ja vapaa-aikaa sopivassa suhteessa oma hyvinvointi huomioiden - Yhdenvertaisuuden huomioiminen ja kunnioittaminen - Luonnon kunnioitus ja ekologiset arvot 	<p>Nuorten heikkoudet työelämässä nyt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Heikko resilienssi: kyky sietää muutoksia ja stressiä, impulsiivisuus sekä haasteet pitkäjänteiseen ja keskittyneeseen työskentelyyn - Työn arvostuksen väheneminen ja vapaa-ajan merkityksen kasvaminen - Epävarmuus ja sosiaalisten tilanteiden pelko
<p>Mahdollisuuksia nuorten työelämätaitojen kehittämiseen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Huomataan vahvuudet ja vahvistetaan niitä - Tarjotaan aitoja, konkreettisia kokemuksia työelämästä työpaikoilla (TET-jaksot ja vierailut) - Sallitaan mahdollisuus kokeilla ja epäonnistua - TET-jaksoilla: konkreettisia ja käytännönläheisiä ja nuorta kiinnostavia työtehtäviä - TET-työpaikassa oma mentori tai ohjaaja, jolta voi kysyä apua ja ohjeita 	<p>Uhkia nuorten valmiuksille menestyä työelämässä:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Työelämän vaatimukset: todellisia vai ympäristön luomia uhkakuvia? - Työelämän osaamisvaatimukset vs. usko omaan osaamiseen - Nuoren omat kokemukset omista tiedoista ja taidoista, joita tarvitaan työelämässä - Ympäristön asettamat odotukset kotoa ja koulusta - Oman keskeneräisyyden hyväksyminen, oppimista tapahtuu koko työuran ajan. - Puuttuvat varhaiset työelämäkokemukset

MATERIAALIT JA TYÖKALUT

Talous ja nuoret TAT nuorten Tulevaisuusraportti [TAT Nuorten tulevaisuusraportti - TAT](#)

Energiäteollisuus [Energiasta - Energiäteollisuus](#)

Kauppan liitto [Kaupan liitto | Toiminta ja organisaatio \(kauppa.fi\)](#)

Vamlas [Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö - Etusivu | Vamlas](#)

Teflon-testi yhdenvertaisuuden tietoisuudesta keskusteluun [TEFLON-TESTIN ohjeistus \(rauhankasvatusneuvola.fi\)](#)

OSA 3: UUDET TET-MALLIT

JOHDANTO (TIIVISTELMÄ ESITYKSISTÄ)

Kolmannen koulutuspäivän teemana oli uudet TET-mallit. TET-malleihin lähdettiin tutustumaan historian kautta. TETin historia kantaa vuoteen 1979, jolloin Airiston Nuorkauppakamarin hanke, jossa haluttiin mahdollistaa nuorille työharjoitteluja sekä osallistavia luentoja yrittäjyydestä. Hanke laajeni vähitellen valtakunnalliseksi ja vuonna 1981 se luovutettiin yhteiskunnalliseen käyttöön.

Tänä päivänä työelämään tutustuminen on tärkeä osa perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Työelämäoppiminen sekä työelämään tutustuminen sisältyvät oppilaanohjauksen tavoitteisiin ja sisältöihin vuosiluokilla 7 – 9, jossa sen tehtävänä on yhdessä muiden oppiaineiden kanssa selkeyttää oppiaineiden yhteyksiä ja merkityksiä jatko-opintojen ja työelämätaitojen kannalta sekä laajentaa ymmärrystä työelämän osaamistarpeista, työelämästä yleisesti, työtehtävistä sekä yrittäjyydestä. Työelämäosaamisen oppimistavoitteita määritellään myös laaja-alaisen osaamisen työelämätaidot ja yrittäjyys (L6) sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen (L7) sisällöissä. (Opetushallitus, 2014, 22-23 sekä 513-514.)

TET-jaksoja tarkastellessa on hyvä hahmottaa kokonaisuus, johon jaksot liittyvät. TET-jakso on paljon enemmän kuin vain työpaikalla tai etänä suoritettava työhöntutustumisjakso. Onnistuneen TET-jaksoon tulisi huomioida mitä tapahtuu ennen jakso, jakson aikana, jakson jälkeen sekä jaksojen välillä. Vuonna 2022 tehdyssä TETTI-hankkeen tutkimuksessa selvitettiin TET-jaksojen yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa, toteutusta ja saavutettavuutta perusopetuksen aikana. Tutkimuksessa selvisi, että TET-jaksoihin liittyy myönteisiä ulottuvuuksia sekä kehitettäviä asioita. Tuloksista selviää, että TET-jaksot voidaan kokea hyvin eritavoin, nuoresta riippuen. TET-kokemukseen saattavat vaikuttaa oppilaan oma tilanne, tausta, ohjauskäytännöt tai paikka, jossa TET-jaksoa suoritetaan. (Mayer ym. 2022, 3.)

Talous ja nuoret TATissa (1.6. alkaen Nuorten yrittäjyys ja talous NYT) yksi keskeisistä teemoista on nuorten työelämätaitojen edistäminen. TAT on aina ollut aktiivinen yhteiskunnallisessa työelämä- ja TET-keskustelussa. TATin aineistoista voikin löytyä sekä yleisiä vinkkejä että erilaisia teemaTET-jaksoja TETin suorittamiseen. Ohjeita ja vinkkejä löytyy sekä opoille että oppilaille. [Aineistopankki - TAT](#)

Covid-19 –pandemian aikana jouduimme tilanteeseen, jossa koko yhteiskunta meni kiinni, ja samoin myös oppilailta evättiin mahdollisuus suorittaa TET-jaksoja. Talous ja nuoret TAT halusi tehdä tilanteessa jotain, ja näin syntyi ajatus täysin etänä suoritettavasti TET-jaksosta. Vuonna 2021 järjestettiin ensimmäistä kertaa Maailman suurin etäTET, joka toimii perusopetuksen oppilaille TET-jaksona sekä toisen asteen opiskelijoille monipuolisen työelämätapautumana.

EtäTET mahdollistaa ensimmäiset työelämäkokemukset jokaiselle nuorelle asuinpaikasta riippumatta ja tarjoaa laajan näkyvän työelämään. Yhden viikon aikana tutustutaan kymmeneen eri aloihin, työpaikkoihin ja uramahdollisuuksiin. Jopa 60 % nuorista toivoo, että koulussa kerrottaisiin enemmän työelämästä, joten etäTET vastaa lähiTET-jaksojen lisänä eriomaisesti tähän tarpeeseen ollen helppo, avaimet käteen -paketti lähteä mukaan.

3. koulutuspäivän aikana kuulumme puheenvuoroja erilaisista tavoista toteuttaa TET-jaksoja sekä TETiin valmistautumisessa hyödynnettävää Duunikoutsi-työelämäsovelluksesta. Duunikoutsi-mobiilisovellus on 13–25-vuotiaille nuorille suunnattu maksuton mobiilisovellus, jonka sisältö soveltuu nuorille, jotka ovat hakemassa TET-paikkaa, kesätöitä, harjoittelupaikkoja tai työpaikkaa. Duunikoutsi sisältää kaiken, miten nuoren tarvitsee tietää työelämästä. Duunikoutsi sisältää mm. Erinomaisen itsetuntemuksen osion, jossa nuori oppii tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja sanoittamaan omaa osaamistaan. Duunikoutsia meille esitteli Duunikoutsin asiantuntija Essi Lehtovaara. Duunikoutsin löytää myös selainversiona sivulta [Duunikoutsi](#).

Vantaan kaupungilta Kirsi Viitaila oli esittelemässä Vantaan TEPPOa, joka työelämäpainotteista perusopetusta. Vantaan TEPPO-malli on tarkoitettu 8.-9. luokkalaisille, ja jossa työelämään tutustumisjaksoja on tavallista enemmän. TEPPO-mallissa jaksoja on 5-7 viikkoa lukuvuoden aikana, yksi viikko kerrallaan. TEPPO opiskelu sopii esimerkiksi oppilaille, joille akateeminen opetustapa ei ole ainoa toimiva (tai riittävä) tapa opiskella, oppilas tarvitsee enemmän omakohtaisia kokemuksia urasuunnitteluun tai jos oppilas enemmän monipuolisuutta ja haastetta opiskeluun.

Yrityssikkuna-osiossa pääsimme tutustumaan Tiedekeskus Heurekaan TET-oppimisympäristönä ohjelmatuotantopäällikkö Jutta Kujasalon esityksessä. Heureka on oppimisympäristö, jonka rooli tiedekasvatuksen kentällä on innostaa ja herättää kiinnostusta, edesauttaa oppimista ja lisätä ymmärrystä. Heurekan oppimispalvelut kehittävät laaja-alaisten taitojen osaamista, kun kävijät saavat mahdollisuuden työskennellä erilaisissa tutkimuksellisuutta, kokemuksellisuutta ja ongelmanratkaisua tukevilla oppimisympäristöissä. Heureka on ollut mukana Innovaatiopolku-hankkeessa, jossa pohdittiin mm. miten luoda inspiroiva TET-jakso tai miten koulut ja ulkopuoliset oppimisympäristöt voivat yhdessä edistää lasten ja nuorten työelämätaitojen kehitystä.

TYÖPAJAN TULOKSET JÄSENNETTYNÄ KOULUTUSKERRAN AIHEEN JA TAVOITTEEN MUKAISESTI

Kolmantena koulutuspäivänä työskenneltiin tuttuun tapaan Miro-alustalla. Yhteistyöskentelyn tavoitteena oli pohtia parasta mahdollista TET-jaksoa; millainen on tulevaisuuden TET-malli? TET-jaksoja tarkasteltiin kolmesta näkökulmasta

- 1) Valmistautuminen TET-jaksoon
- 2) Varsinainen TET-jakso
- 3) Yhteenveto ja TET-kokemuksen hyödyntäminen

Alla olevassa kaaviossa on kerättyä otsikoittain työpaja tuloksia tulevaisuuden TET-jaksosta.

Valmistautuminen jaksoon	TET-jakson aikana	Yhteenveto ja hyödyntäminen
<ul style="list-style-type: none"> - Aineenopettajat kertomaan omasta alastaan ja siihen liittyvistä mahdollisuuksista - Työelämän edustajat koululle kertomaan työelämästä, työelämän vaatimuksista, tehtävistä, odotuksista. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kaivataan yhtenäisyyttä TET-jaksoihin: miten luoda kaikille työpaikoille yhteinen minimimalli, jotta TET-jakson aikana kaikilla TET-työpaikoilla opittaisiin tärkeimmät työelämätaidot. Tämä 	<ul style="list-style-type: none"> - Yhteisöllinen oppiminen ja TET-kokemusten jakaminen: koko vuosiluokan yhteinen paneelikeskustelu TET-kokemuksista, johon kutsutaan myös työelämän edustajia paikalle.

<ul style="list-style-type: none"> - Tutustumassa yrityksiin (TET-paikkaan) ennen TET-jaksoa fyysinen vierailu, verkkovierailu tai nettisivuihin tutustuminen - TET-rekrytilaisuuksia, jossa esitellään lähialueen TET-paikkoja - Digitaalinen TET-alusta, jossa voi tutustua eri paikkoihin - Erikseen sovittu ajankohta koulupäivän aikana, jolloin oppilaat hakevat TET-paikkoja - Koko koulu on mukana ja ohjaamassa ja riittävästi aikaa TET-jaksojen suunnitteluun, esim. osana MOK-viikkoa 	<p>edistäisi TET-jaksojen yhdenvertaisuutta.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yhteinen keskustelualusta (oppilaille) TET-jaksojen aikana kokemusten ja hyvien ideoiden ja havaintojen jakamiseksi. - Uudistetaan TET-todistukset: monipuolisemmin taitojen kuvaaminen ja opitut asiat esille. - Resurssoidaan opoille enemmän aikaa TET-työpaikoilla vierailuihin - Kiinnitetään huomiota siihen, että eri aineiden opettajat voisivat tukea eri työelämätaitojen oppimista 	<ul style="list-style-type: none"> - Mahdollisuus korottaa jonkin aineen arvosanaa tekemällä TET-jaksolla oppiaineeseen sopivan ja opettajan kanssa sovitun lisätehtävän TET-jakson aikana. - TET-jaksojentyö kokemusten jakaminen eri oppiaineitten tunnilla ja aineopettajat mukaan TET-keskusteluun. - Luodaan jo seitsemännellä luokalla pohjaa tuleville TET-jaksoille mahdollistamalla ”Arjen taidot-TET jaksoja koulun oppimisympäristössä tai yhteistyössä huoltajien kanssa vanhempien työpaikoilla.
--	---	--

MATERIAALIT JA TYÖKALUT

Maailman suurin etätet [Maailman suurin etätet 2023 - TAT](#)

TET-ohje pk-yrityksille [TET ohje PK \(tat.fi\)](#)

Oppilaan ohjauksen ONNI-hanke [Oppilaanohjauksen ONNI-hanke | Vantaa](#)

Vantaan työelämäpainotteinen perusopetus (TEPPO) [Työelämäpainotteinen perusopetus \(TEPPO\) | Vantaa](#)

Heureka ja Heureka Innovaatiopolku-materiaalit [Innovaatiopolku – Heureka](#)

OSA 4: TET JA YRITYSYHTEISTYÖ

JOHDANTO (TIIVISTELMÄ ESITYKSISTÄ)

Neljännän päivän puhujina oli mm Moona Naakka, koulutussuunnittelija Kaupan liitosta. Moonan puheenvuorossa kuulumme, millaista yritys yhteistyötä tehdään Kaupan liiton ja oppilaitosten välillä. Puheenvuorossa esiteltiin vuonna 2019 tehdyn Osaajabarometri-tutkimuksen tuloksia, johon vastasi yrityspäätäjät ja jotka kertoivat millaista yhteistyötä ja kuinka paljon oppilaitos yhteistyötä tehdään. Tutkimuksen tulosten perusteella yhteistyötä tehdään kohtuullisen paljon, mutta yhteistyötä olisi mahdollista tehdä enemmän. Suosituin tapa yhteistyölle työssäoppimisjaksot ja työharjoittelut. Myös TET-jaksot ja oppilaitoksiin tutustumiset, erilaiset yhteistyöprojektit ja kesätyöt ovat tuttuja yhteistyön muotoja. Oppilaitos yhteistyötä tarvitsevat sekä yritykset, että oppilaitokset. Yritykset hyvänä kanavana

rekrytointiin, tehdä maineilyä sekä yhteiskuntavastuullisena toimintana. Oppilaitokset tarvitsevat yhteistyötä, sillä ilman toimivaa vuorovaikutusta oppilaitosten ja on vaikea vastata muuttuvan työelämä tarpeisiin. Oppilaitosyhteistyö on hyvä tapa lisätä nuorten tietoa kaupan alasta jo peruskoulun aikana, jotta oma urapolun pohtiminen helpottuu. Yritysten toiveita oppilaitosyhteistyölle ja kehittämiselle ovat oppilaitoksilta enemmän aktiivisuutta, ja yrityksiin voi ehdottaa keveitäkin yhteistyömuotoja. Yrityksissä toivotaan vähemmän byrokratiaa, sekä selkeästi nimettyä yhteyshenkilöä. Lisäksi selkeää viestintää. Viestintää voisi parantaa esim. selkeillä esitteillä toivotusta yhteistyötä. Esim. TET-jaksoista voisi etukäteen välittää tietoa yrityksiin, kertoa tavoitteista, yhteistyön muodoista sekä TET-jakson odotuksista sisältöön ja ohjaukseen liittyen.

Tomi Rytönen Mercuria ammattioppilaitoksesta työelämäpäällikkö kertoi yritysyhteistyöstä oppilaitosnäkökulmasta. Työelämäpäällikön tehtävänä on ylläpitää vuoropuhelua yritysten ja työnantajien sekä oppilaitosten ja opiskelijoiden välillä. Kaupan ala näyttäytyy nuorille suppeana, yleensä kaupan alasta tunnetaan päivittäistavarakaupat. Työelämäpäällikön tehtävänä on tuoda alaa monipuolisemmin esille. TET-jakso kaupan alalla on hyvä vaihtoehto nuorelle työhöntutustumisjaksoon. Kaupan alan TET tarjoaa nuorelle mahdollisuuden harjoitella vuorovaikutustaitoja, yhteistyötaitoja, oma-aloitteisuutta, vastuullisuutta sekä mm. ongelmanratkaisua vaihtuvissa tilanteissa. Rytöksen kokemuksen mukaan yritykset arvostavat yhteistyössä ja sen onnistumisessa pitkäjänteisyyttä ja selkeyttä. Tärkeää on myös viestiä selkeästi oppilaitosyhteistyön odotuksista yrityksiä kohtaan sekä aikatauluista, jotta yrityksissä osataan varautua ohjaustarpeisiin. Lopuksi Rytönen kertoi TET-jaksoihin liittyviä kokemuksia TET-tarinoiden muodossa. Onnistuneista TET-jaksoista voisi tehdä julkisia tarinoita, joissa jaetaan kokemuksia TET-jaksoista. Tarinoita voi tehdä osana TET-jaksoa ja niitä voidaan hyödyntää sekä oppilaitoksissa tai yritysten kesken TET-jaksojen tietoisuuden lisäämiseen ja kokemusten jakamiseen.

Nordean Suomen yhteiskuntavastuujohtaja Pirjo Kuusela esitteli oppilaitosyhteistyötä ja TET-yhteistyötä Nordean näkökulmasta. Nordea on tehnyt TETiä vuodesta 1981 alkaen, jolloin TET-jaksoja tehtiin pääasiassa pankkikonttoreissa, kun konttoreita oli vielä reilusti yli tuhat ja TETiin oli helppo hakeutua oman kaupungin tai kunnan konttoriin. Koronavuosina aikana vuonna 2019 TET-jaksoja alettiin toteuttamaan digitaalisessa muodossa mm. InnoTETin muodossa. InnoTETiin osallistuivat lukiolaiset. TET-yhteistyössä on tärkeää, että yrityksellä on selkeä ohje, miten TET-jaksoille haetaan ja milloin niitä yrityksessä järjestetään. Nordeassa TET-jaksot ovat ikkuna tulevaisuuteen ja työelämään kansainvälisessä yrityksessä. Nuorilla on mahdollisuus päästä mukaan seuraamaan kansainvälisiä hankkeita, tehdä työtä eri kansallisuksia edustavien työntekijöiden kanssa sekä päästä käyttämään eri kieliä. Nordeassa TETiläiset otetaan vastaan kuin ketkä tahansa uudet työntekijät ja perehdyttävät TETiläiset huolellisesti. TET-jaksoille on yrityksessä luotu myös valmis suunnitelma, lukujärjestys, jonka mukaan viikko etenee sekä prosessi, jonka mukaan TET-jaksoille hakeudutaan. Onnistunut TET-jakso vaatii hyvän yhteyden oppilaitokseen, palautteen antamisen TET-jaksosta yritykselle sekä henkilökohtaisen palautteen oppilaalle TET-jaksosta.

Iltapäivän Yritysikkuna-puheenvuorossa oli HOK-Elannon henkilöstön kehittämisspäällikkö Kaarlo Virtanen ja markkoppäällikkö Johanna Elo. TET-jaksoja voi suorittaa kaikissa HOK-Elannon yrityksissä (päivittäistavarakaupat, ABC-liikeasemat, ravintolat jne.) TET-jaksot ovat HOK-Elannolle tärkeä, koska se on usein nuorten ensimmäinen kosketus työelämään ja startti omalle työuralle. TET-jaksot nähdään myös mahdollisuutena saada alalle ja yrityksiin tulevia työntekijöitä. TET-jaksoilla halutaan luoda nuorille realistinen kuva alasta ja kaupan alan työmahdollisuuksista. HOK-Elannon TET-jaksoilla nuori saa vastuullisen ja kokemusta työelämästä ja tavoitteellisesta oppimisesta TET-jakson aikana. TET-jakson aikana nuorille kerrotaan myös kaupan alan uramahdollisuuksista mm. kesätöistä sekä Tutustu työelämään ja tienaa -kesäharjoittelumallista. Tärkeä osa TET-jaksoa on perehdyttäminen työhön, jotta nuorelle syntyy käsitys työn ja eri työtehtävien tarkoituksesta ja merkityksestä. Perehdyttäminen HOK-Elannossa nähdään myös osana työturvallisuutta, jota varten rakennettu oma verkko-oppimisympäristö, jossa opitaan mm. ergonomiasta, vastuullisuutta ja muuta työturvallisuutta. HOK-Elannon ”toivomuslista” onnistuneeseen TET-kokemukseen sisältää:

- a) Porrastetut TET-jaksot, jotta mahdollisimman moni saisi TET-paikan. Tietoa oppilaitosten TET-jaksojen vuosikellosta.
- b) Ennako-ohjeistus oppilaille työelämän pelisäännöistä: TET-jaksoon valmistautuminen koulussa, esim. ennakkotehtävänä tutustuminen työnantajaan yrityksen somen ja verkkosivujen kautta.

- c) Opettajan oma kertomus TETistä
- d) Hakeutuminen TET-jaksolle: vierailu myymälään paikanpäälle kysymään paikkaa! Mukaan kannattaa ottaa oma CV tai ainakin valmistautua jättämään yhteystiedot yhteydenottoa varten

TYÖPAJAN TULOKSET JÄSENNETTYNÄ KOULUTUSKERRAN AIHEEN JA TAVOITTEEN MUKAISESTI

Neljännän koulutuspäivän Miro-yhteistyöskentelyn aiheena oli pohtia yritys yhteistyötä TET-jaksojen näkökulmasta. Ryhmissä pohdittiin mm. onnistumisia ja haasteita, kehittämistä, toiveita ja odotuksia sekä lopuksi työelämänpelisääntöjä.

Yritys yhteistyön onnistumisia ja haasteita	Ajatuksia yritys yhteistyön kehittämisestä
<ul style="list-style-type: none"> • TET-yhteistyö on ollut ainoa yritys yhteistyön muoto. • Kontaktien luominen yrityksiin ja yrittäjiin on tärkeää työtä, joka vaatii aikaa. • Informaation kulku yritysten, TET-paikkojen ja oppilaitosten • Oppilaiden ohjaus työpaikoilla on parantunut viime vuosina, vaikka TET-koululaisten ohjaamiseen kaivataankin selkeästi nimettyä ohjaajaa. • TET-jaksojen kautta nuorille on avautunut mahdollisuuksia päästä kesätyöhön. • Haasteena on toisinaan maakuntienpitkät välimatkat TET-paikkoihin. 	<ul style="list-style-type: none"> • TET-jakson alkuun hyvä perehdytys toimintakulttuuriin ja talon tapoihin. • Informaation parantaminen TET-työpaikkojen ja oppilaitosten välillä: infokirje koulusta yritykseen ennen TET-jaksoa ja kiitoskirje jakson päättymisen jälkeen. • Yhteistä keskustelua TET-yrityksen ja opon välille TET-jaksojen aikana • Jokaiseen yritykseen valmiiksi suunniteltu TET-lukujärjestys ja suunnitelma TET-työtehtävistä tai TET-työnkuvan luominen. Esim. valmiit mallit yhden ja kahden viikon TET-jaksoille. • TET-jaksojen jälkeen palauteen kerääminen yrityksiltä TET-jaksojen ja yhteistyön kehittämiseen.

Kolmannessa tehtävässä pohdittiin tuttuja ja yleisiä työelämän pelisääntöjä sekä täydennettiin kuvaa:

Yllä olevien lisäksi yhteistyöskentelyssä tunnistettiin seuraavia muita työelämässä tarvittavia taitoja:

- o Muista katsoa silmiin, kun keskusteleet.
- o Olet oppimassa! Sinun ei tarvitse osata heti kaikkea, asenne ratkaisee.
- o Ota selvää, miten työpaikalla pukeudutaan (omat vai työvaatteet, jalkineet jne.) ja huolehdi hygieniasta asianmukaisella tavalla.
- o Sovi puhelimen käyttöön liittyvistä säännöistä.
- o Muista hyvät käytöstavat.
- o Muista, että olet itsesi, työpaikkasi, koulusi, perheesi edustaja.
- o Syö ruokatauolla.

MATERIAALIT JA TYÖKALUT

[Kaupan liitto | Kauppa luo hyvinvointia](#)

[Koululaiset ja ammattiin opiskelevat - HOK-Elanto](#)

[Vastuullisuus | Nordea](#)

[PowerPoint-esitys \(tat.fi\)](#) Nuorten Tulevaisuus raportti -kyselytutkimus 2022

OSA 5: TET OSAKSI ERI OPPIAINEITA

JOHDANTO (TIIVISTELMÄ ESITYKSISTÄ)

Viimeisen koulutuskerran avasi OAJ:n asiantuntija Pauliina Viitamies, joka toi esille OAJ:n kantaa TET-jaksojen kehittämiseen. Viitamies korosti opinto-ohjaajien merkitystä TET-jaksojen toteutuksessa ja suunnittelussa, mutta kannusti myös yhteistyöhön muun koulun henkilöstön kanssa, sillä usein TET-jaksot ovat liikaa yksittäisen opinto-ohjaajan harteilla. Yhteistyö voisi keventää taakkaa, tuoda uusia sisältöjä TET-jaksoihin sekä innostaa kehittämään TET-jaksoja yhdessä. OAJ ei näe ongelmalliseksi sitä, että TET-jaksojen toteutus ja sisällöt voivat vaihdella eri kuntien välillä, mutta kannustaa yhteistyöhön eri koulujen välillä erityisesti saman kunnan sisällä: TETin suunnittelu, TET-paikkojen hakeminen, jaksojen aikatauluttaminen, yhteiset asiakirjat sekä vertaistuki.

Esimerkkinä yhteistyöstä aineenopettajien kanssa Viitamies nosti esille mahdollisuuden laatia äidinkielen tunnilla työhakemusta ja osana yhteiskuntaopin opetusta voidaan tutustua vaikkapa työehtoihin sekä työelämään yhteiskunnallisista näkökulmista. Viitamies muistutti, että TET-paikoilla voivat vieraila opojen lisäksi myös opettajat. OAJ suhtautuu myönteisesti myös ajatukseen niin sanotusta OpeTETistä, jonka aikana opettajilla on mahdollisuus itse oppia työelämästä vieraillemalla yrityksissä ja järjestöissä. Tässä kuitenkin tärkeää on työnantajan tuki, jotta sijaiset saadaan järjestettyä.

OAJ näkee, että TET-jaksoja tulisi kehittää koko koulun tasolla kirjaamalla TET-jaksoihin liittyvät vastuut ja tehtävät koulun vuosisuunnitelmaan. Suunnitelma voisi sisältää esimerkiksi vierailut oppilaiden TET-paikoilla, samanaikaisopetuksen järjestämisen, tehostetun tuen antamisen, oman valvontaluokan oppituntien seuraamisen, ylioppilaskirjoitusten valvonnat sekä linjaukset liittyen mahdolliseen opettajien TET-jaksoon. Sähköiset järjestelmät,

kuten Tiitus ja TET-tori, voivat lisätä yhdenvertaisuutta TET-jaksojen toteutuksessa, kunhan niistä ollaan tietoisia, ne ovat ajan tasalla ja ne osataan huomioida jo suunnitteluvaiheessa.

Tärkeänä kehittämiskohtana Viitamies mainitsi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmien huomioimisen osana TET-jaksoja. Jo suunnittelun yhteydessä tulisi miettiä, miten TETin aikana voidaan tukea tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta esimerkiksi koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia hyödyntämällä. Onnistunut TET-jakso tulee tarjota myös kielivähemmistöille sekä erityistä tukea tarvitseville nuorille. TET-jaksojen yhteydessä on myös luonteva tilaisuus keskustella alavalintojen sukupuolittuneisuudesta sekä huomioida koulutuksen ja alavalintojen periytyminen. OAJ kaipaa OPH:lta sekä OKM:lta valtakunnallista TET-opasta työnantajille.

Muita vinkkejä TETin kehittämiseen OAJ:lta:

- luokan voi jakaa puoliksi ja tutustua vuorotellen työelämään - tämä tarjoaa yksilöidympää opetusta sekä vähentää ruuhkaa suosituimmissa TET-paikoissa
- TETin toteutusta tukee työpaikoista muodostuva yhteistyöverkosto, johon kannattaa olla yhteyksissä myös TET-jaksojen ulkopuolella (esim. yhteiset projektit ja yritysvierailut)
- Vanhemmilla on usein hyviä kontakteja työelämään, joita voidaan hyödyntää työelämäyhteistyön kehittämisessä
- TET-jaksoista tiedottamista ja yhteistyömahdollisuuksien markkinointia tulee tehdä suunnitelmallisesti kuntatasolla - kaikkien tiedossa oleva prosessi ja aikataulu tukisi yhdenvertaisuutta
- TET-paikkoja on hyvä tarjota etenkin yrityksistä, jotka kärsivät osaajapulasta ja ovat oppilaille vieraampia.
- Yhteistyö ammatillisten oppilaitosten kanssa
- TET-jaksojen purkamiseen tulee panostaa - tähän sopivat esim. videopäiväkirjat, työntekijöiden haastattelut ja muut nuorille luontevat digitaaliset alustat. Purun yhteydessä on luontevaa keskustella myös jatko-opinnoista ja työelämässä nuoria askarruttavista asioista

Viimeisellä koulutuskerralla kuulumme myös TETTI-hankkeen yhteydessä tehdyn tutkimuksen tuloksista (2022). Tuloksia esitteli Nuorisotutkimusverkoston tutkimusjohtaja Sinikka Aapola-Kari. Tutkimuksen tuloksiin on viitattu tässä käsikirjassa jo useampaan otteeseen, joten kootaan tähän vain tärkeimmät nostot kyseisestä esityksestä. Aapola-Kari nosti esille kaksi keskeistä kehittämiskohtaa: Ensinnäkin TET-jaksojen aikainen tuki ja ohjaus on vähäistä - vain viidesosa tutkimukseen osallistuneista ammattilaisista ilmoitti, että oppilaiden harjoittelupaikoilla vierailtiin säännöllisesti. Toiseksi kiinnostavan TET-paikan löytäminen koettiin nuorten keskuudessa vaikeaksi (79 % koki tämän haastavaksi). Muita nuorten esille nostamia haasteita olivat liian vähäiset tai epäsoveltuvat työtehtävät sekä ohjauksen puute työpaikoilla.

TETTI-hankkeen tuloksista nousi esille, että sukupuoli vaikuttaa edelleen vahvasti siihen, mihin paikkoihin haetaan. Tyttöjen kohdalla korostui päiväkodit, koulut ja muut kasvatukseen liittyvät paikat. Pojat taas suosivat enemmän rakentamiseen, teollisuuteen, kuljetukseen sekä kiinteistöalaaan liittyviä TET-paikkoja. Verrattuna kauemmas tulevaisuuteen suuntautuviin työelämäodotuksiin TET-paikkojen valinnassa korostui myös käytännöllisyys, kuten logistiset näkökulmat, lähiverkoston vinkit ja suositukset, kavereiden valinnat sekä ylipäänsä TET-paikkojen saatavuus. Tulokset tukivat myös yleisesti tiedostettua arviota siitä, että vaikka TET-jaksot ovat nuorille tärkeitä ja mielekkäitä, on niiden vaikutus opinto- ja uravalintoihin siihen nähden varsin vähäistä. Kyselyaineistosta peräti 80 % totesi, että TET-jakso ei vaikuttanut mitenkään heidän jatko-opintosuunnitelmiinsa. Suurin vaikutus TET-jaksoilla oli niille nuorille, jotka olivat jo lähtökohtaisesti kiinnostuneita alasta.

Aapola-Kari nosti esille tutkimuksen pohjalta seuraavia hyviä TET-jaksojen käytäntöjä ja kehittämiskohtia:

- Kunnalliset TET-koordinaattorit (esim. yhteiset opetusmateriaalit, tiedotteet ja ohjeistukset)
- Yhteistyö aineenopettajien kanssa
- Alueellinen yhteistyö eri koulujen opinto-ohjaajien välillä sekä TET-jaksojen porrastaminen
- Toimivat yritys-yhteistyöverkostot

- Työhaun harjoittelu
- Enemmän työelämän havainnointia TET-jaksojen yhteydessä sekä havaintojen purkaminen yhdessä
- Valtakunnallinen koordinaatio (yhteiset ohjeistukset ja tiedotteet sekä digitaaliset alustat)
- Pedagogisen ulottuvuuden kehittäminen - linkitykset mm. laaja-alaiseen osaamiseen

Viimeisellä koulutuskerralla osallistujat saivat kuulla myös Nuorten yrittäjyys ja talous NYTin järjestämästä EtätETistä, joka järjestettiin syksyllä 2022 jo kolmannen kerran. EtätETiin osallistui vuonna 2022 peräti 6000 oppijaa 274 oppilaitoksesta. EtätET-konseptia esitteli Anna-Maarit Rahja, joka toimii asiantuntijana Nuorten yrittäjyys ja talous NYTissä. EtätETistä saa parhaiten tietoa Nuorten yrittäjyys ja talous NYTin kotisivuilta. Lyhyesti kuvattuna kyseessä on viikon kestävä virtuaalinen työelämään tutustuminen, joka sisältää monipuolisesti eri alojen esittelyjä, uratarinoita, kuvauksia normaaleista työpäivistä sekä osallistavia työtehtäviä. Viikon jokainen päivä tarjoaa mahdollisuuden tutustua johonkin tiettyyn alaan ja sisällöt laaditaan yhteistyössä kyseistä alaa edustavan toimijan kanssa (Kaupan liitto, Finanssiala, Energiateollisuus, Mara, Palta ja Kemian teollisuus). EtätETin tarkoitus ei ole korvata perinteisiä TET-jaksoja, vaan täydentää niitä esittelemällä monipuolisemmin erilaisia aloja ja työpaikkoja. Lisäksi EtätETiin voivat osallistua myös toisen asteen opiskelijat.

Finanssialan päivä	Kemian ja energian alojen päivä	Kaupan alan päivä	Palvelualojen päivä	Matkailu- ja ravintola-alan päivä
<p>9.00 Maailman suurin etätET – nyt se alkaa</p> <p>9.15 Finanssialalla on monenlaisia duuneja monenlaisille osaajille</p> <p>9.25 Mistä finanssialassa on kysymys?</p> <p>9.45 Päivän tehtävän esittely</p> <p>10.00 Tauko</p> <p>10.15 Kesätyö finanssialalla? Haastattelussa työeläkeyhtiö Varman kesätyöntekijä.</p> <p>10.30 Videovierailu Ilmariseen</p> <p>10.45 Fighting climate change, Sustainable Banking at SEB</p> <p>11.00 Robotti työkaverina pankissa, Danske Bank</p> <p>11.30 Lounas</p> <p>12.30 Nettirikollisuuden monet kasvot, Nordea</p> <p>13.15 Tauko</p> <p>13.30 Nuorten turvallinen pankkiasiointi, POP Pankki</p> <p>14.15 Töissä Elämänturvayhtiössä - miltä näyttää arki LähiTapiolassa</p> <p>14.45 Päivän tehtävän viimeistely ja päivän lopetus</p>	<p>9:00 Päivän avaus</p> <p>9:15 Esittelyssä Kemianteollisuus ja energiateollisuus</p> <p>Miten ratkaisemme ilmastonmuutosta?</p> <p>9:45 Mitä energiateollisuus ja kemianteollisuus tekevät?</p> <p>10:00 Tauko</p> <p>10:15 Yritysesittely ja uratarinat I</p> <p>10:50 Yritysesittely ja uratarinat II</p> <p>11:30 Lounas</p> <p>12:30 Yritysesittely ja uratarinat III</p> <p>13:15 Tauko</p> <p>13:30 Tehtävien tekoa</p> <p>14:15 Päivän kertaus visailun muodossa</p> <p>14:45 Palaute ja päivän lopetus</p>	<p>9.00 Päivän avaus ja kaupan bingon pelisäännöt</p> <p>9.10 Kaupan merkitys Suomelle ja nuorille?</p> <p>9.20 Kaupan ala ja sen osaamistarpeet</p> <p>9.45 Opintopolut kaupan alalle?</p> <p>10.00 Tauko</p> <p>10:15 Kysy kauppialta liveinä, K-Citymarket Malmi</p> <p>10:35 Kesätöihin päivittäistavara-kauppaan? HOK-Elanto</p> <p>10:55 Työ kansainvälisessä verkkokaupassa, Finnish Design Shop</p> <p>11:15 Töihin tekniseen kauppaan? Ahlsell</p> <p>11:30 Lounas</p> <p>12:30 Tehtävien ohjeistus</p> <p>12:45 Tehtävien tekoa luokissa</p> <p>13:15 Tauko</p> <p>13:30 Tehtävien tekoa luokissa</p> <p>14:15 Tehtävien yhteenveto, Bingon läpikäynti ja voittajien julkistus</p> <p>14:45 Päivän lopetus</p>	<p>9.00 Päivän avaus tietovisan ohjeet</p> <p>9.05 Palvelualat tutuksi</p> <p>10.00 Tauko</p> <p>10.15 DNA työpaikkana, TikTok -tähti Berkan Daltaban</p> <p>10.45 Työnhakuvalmennus, DNA</p> <p>11.30 Lounas</p> <p>12.30 Uratarinoita YLE:ltä</p> <p>13.15 tauko</p> <p>13.30 Kuljetus- ja logistiikka-ala työpaikkana DBSchenker</p> <p>14.40 Tietovisan yhteenveto ja voittajien julkistus</p> <p>14:45 Päivän lopetus</p>	<p>9:00 Päivän avaus, TAT</p> <p>9:05 Johdatus MaRa-alaan</p> <p>9:15 Työ ravintola-alalla, Kuopion Ravintolamestarit.</p> <p>9:40 Työ majoitusalalla, Osuuskauppa KPO</p> <p>10:10 Tauko</p> <p>10:25 Nuoret tekijät -paneeli</p> <p>10:45 Tehtäväosio I</p> <p>11:30 Lounastauko</p> <p>12:30 Työ elämysten parissa, Lapland Hotels & Lapland Safaris</p> <p>13:00 Kansainvälisyys mara-alalla</p> <p>13:15 Tauko</p> <p>13:30 Opi töissä, oppisopimuksella</p> <p>13:40 Kesätyö Särkänniemessä</p> <p>13:45 Tehtäväosio II</p> <p>14:45 Päivän ja viikon lopetus</p>

Kuva: Nuorten yrittäjyys ja talous NYTin EtätETin ohjelma syksyllä 2022

Viidennen koulutuskerran päätti opetuspäällikkö ja tietokirjailija Juho Norrena, joka valotti TET-jaksojen merkitystä laaja-alaisen osaamisen näkökulmasta. TET-jaksot tarjoavat paljon mahdollisuuksia laajentaa oppimisympäristöjä koulun ulkopuolelle sekä saada kosketuksia laajempiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueista TET-jaksojen yhteyteen soveltuvat Norrenan mukaan parhaiten Itsestä huolehtimisen ja arjen taidot (L3), työelämä- ja yrittäjyys (L6) sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen (L7). Tämä kuitenkin edellyttää oppimistavoitteiden tarkempaa määrittelyä yhteistyössä opettajien ja opinto-ohjaajien välillä, oppimisen ohjaamista läpi prosessin sekä monipuolista opitun tunnistamista ja arviointia jakson päätteeksi. Työelämä- ja yrittäjyys laaja-alaisena osaaminen voidaan nähdä teemallista osa-alueena laajempaan: se tarjoaa lukuisia tarttumapintoja myös muiden laaja-alaisen osaamisen oppimiselle etenkin, kun opetusta laajennetaan työelämän oppimisympäristöihin.

OAJ:n näkökulmia TET-jaksojen kehittämiseen (Pauliina Viitamies, asiantuntija, OAJ)

TETTI-hankkeen tuloksia – TET-jaksoon liittyviä haasteita ja suosituksia (Sinikka Aapola-Kari, tutkimusjohtaja, Nuorisotutkimuskeskus)

Laaja-alainen osaaminen ja TET-jaksot (Juho Norrena, opetuspäällikkö ja tietokirjailija)

EtätET (Anna-Maarit Rahja, asiantuntija, Talous ja nuoret TAT)

TYÖPAJAN TULOKSET JÄSENNETTYNÄ KOULUTUSKERRAN AIHEEN JA TAVOITTEEN MUKAISESTI

Viimeisen koulutuskerran yhteistyöskentelyn aiheena oli yksi koko koulutuksen keskeisimmistä kysymyksistä: miten TET-jakoista saadaan koko koulun yhteinen prosessi? Tehtävään lähdetiin pohtimalla aihetta ”kohti koko koulun TETiä”.

Mitä voisi tarkoittaa ”koko koulun TET” -konsepti ja mitä sen toteutuminen voisi edellyttää? (laaja-alaisuus, eri alat ja niiden linkitys eri oppiaineisiin)
Aikaa koko koulun yhteiseen suunnitteluun sekä johdon tuki yhteiseen tavoitteeseen kohti koko koulun TETiä. Pohditaan myös koulu-koti -yhteistyön mahdollisuudet, ja miten oppilaiden ja kotiväki voitaisiin saada mukaan TET-jakson suunnitteluun.
Koko koulun yhteinen TET-tori -tapahtuma, jossa hyödynnetään jo TET-jaksoilla olleiden oppilaiden kokemukset.
Työelämätaidot koko yhteisön hyväksi ja yhteiseksi tavoitteeksi: koulusta löytyvät yhteiset työt (pihan hiekoittaminen, joulupuuron keittäminen, pihan ja sisätilojen siisteydestä ja viihtyvyydestä huolehtiminen yms.) Osallistetaan oppilaat ideoimaan!
TET- tai etätET-jakson suorittaminen MOKkina tai temaviikkona.
Oppiaineiden linkittäminen TETiin ja aineopettajien yhteistyö, jossa hyödynnetään aineopettajien vinkit TET-paikkojen löytämiseen. Vinkki: aineopettajan luokan viereen posterit, jossa listattuna työpaikkoja ja -tehtäviä, joihin ko. oppiaineen sisällöt liittyvät.
Digitaalisuuden hyödyntäminen: TET-yhteydenpitoon WA-ryhmä työpaikka-nuori/luokka-opo yhteydenpitoon . TET-paikat Google Mapsiin (my maps): TET-paikat ja lyhyt esittely TET-paikasta ja töistä

Yhteistyöskentelyssä pohdittiin myös nuoren itsetunnon merkitystä omaan osaamiseen ja miten positiivista pedagogiikan menetelmiä voisi hyödyntää nuorten työelämätaitojen tukemisessa ja TET-jaksoilla.

Miten positiivista pedagogiikkaa voisi hyödyntää enemmän TET-jakson aikana myös TET-paikassa?
Nuoren huomioiminen osana työyhteisöä ja ottaminen osaksi työyhteisöä. Säännöllisesti päivän aloitus ja lopetus, jossa muistetaan kiittää nuorta ja antaa jokaisesta päivästä palautetta.
Valmiiksi suunniteltu, helposti muunneltavissa oleva yhden ja kahden viikon TET-konsepti, jossa työnantajat ovat olleet mukana kehittämässä TET-jaksoja.
Oman osaamisen ja vahvuuksien tunnistaminen ennen TET-jaksoa: tehdään Duunikoutsia (osio 1 itsetuntemus), Voimakehätyöskentely (ennen TET jaksoa) ja voimakehä ”mukaan” työpaikalle, kannustetaan oppilasta itse huomaamaan ja sanoittamaan omia onnistumisia ja oppimista (tässäkin voi hyödyntää Duunikoutsia).
Opon vierailut työpaikoilla. Opo kehuu ääneen, kiinnostuu, kannustaa ja tsemppaa. Sanoittaa ääneen, että oppilas on hyvä sellaisenaan kuin on ja on lupa oppia ja harjoitella.

Lähteitä

Mayer, M, Lahtinen, J., Aappola-Kari, S., Pietarinen, A., Kallio, A., Jänkälä, J-P., Hakanen, M. 2022. Työelämään tutustumisjaksojen toteutus, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja saavutettavuus perusopetuksen aikana. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:33. [Työelämään tutustumisjaksojen toteutus, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja saavutettavuus perusopetuksen aikana \(valtioneuvosto.fi\)](#) . [luettu 8.6.2023]

TAT Nuorten tulevaisuusraportti (2021; 2022; 2023). Taloustutkimus; Nuorten yrittäjyys ja talous NYT. <https://tat.fi/tulevaisuusraportti/>

TET-kysely (2019). T-Media, Nuorten yrittäjyys ja talous NYT. <https://tat.fi/julkaisu/tet-tutkimus/>

Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet (2014). Opetushallitus.